

O nakládání se slabomyslnými
mladistvými dle platného trestního
práva a požadavky moderní
kriminologie.

———— Přednáška, ————

kterou na I. českém sjezdu pro péči o slabomyslné
a školství pomocné v Praze

proslovil

Univ. doc. soudce JUDr. Jar. Kallab.

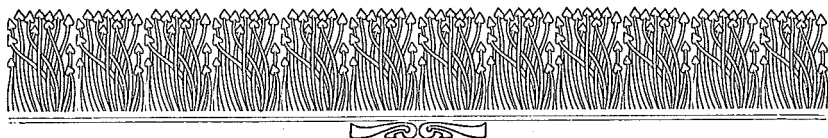
č. II/2284.

II ceb 17/3

V PRAZE.

Nákladem vlastním. — Tiskli Zmatlík a Palička v Praze, Schnellova ul. č. 170.
1910.

Univ. doc. soudce JUDr. **Jar. Kallab:**

O nakládání se slabomyslnými mladistvými dle platného trestního práva a požadavky moderní krimonologie.

Zajisté mnohý z Vás, když četl v programu nadpis mé přednášky, se s jistým podivem tázal: Jak možno vůbec konstruovati vztah mezi trestním právem a péčí o slabomyslné? Vždyť trestní právo vypočteno jest jen na osoby duševně zdravé; kdo je slabomyslný, nenáleží vůbec před trestního soudce; trestní právo a péče o slabomyslní se tedy pojmově vzájemně vylučují.

Tato neb podobná námitka by mne nikterak nepřekvapila, nejméně by mne překvapila z úst trestního soudce samého.

Neboť platné trestní právo skutečně věc si představuje tak, jako by mezi příčetností a nepřičetností, mezi duševně zdravými a nemocnými bylo možno stanoviti na vlas přesnou hranici, pokazuje trestního soudce, aby jen zdravými, jen příčetnými osobami, jež se zločinu dopustily, se zabýval, a dává mu do rukou tresty, jež jen na duševně zdravého jsou vypočteny. Proti tomuto vymezení pravomoci trestního soudce by konečně nebylo možno mnoho namítati, kdyby věc byla právě tak jednoduchá, jak si ji náš, přes sto let starý trestní zákonník představuje.

Tomu však tak není. Jako od tělesného zdraví k tělesné nemoci je celá stupnice pozvolných, neznatelných přechodů, tak i od duševního zdraví k duševní chorobě shledáváme — jak jste včera i dnes z povolanejších úst odborníků psychiatrů slyšeli — přechod zcela povolný. Jinými slovy: hranice mezi duševním zdravím a nemocí nemůžeme si představovati jako čáru, nýbrž jako neutrální pás, jakési tu širší, tu užší neutrální území mezi dvěma sousedními zeměmi.

A přece trestní zákonník tu nevidí pochybného neutrálního pásma, nýbrž ukládá soudci trestnímu, aby jen nesporně zdravými lidmi se zabýval. Dvě podstatné praktické námitky máme proti tomuto pojetí platného práva.

Námitky tyto jsou: Přešim: přičetnost a nepřičetnost nekryjí se nezbytně s duševním zdravím a nemocí. Není možno vůbec zabrániti, aby mezi trestanými nebyly osoby duševně abnormální. Vždyť zločin sám pojmově je cosi abnormálního, a třeba bychom nešli tak daleko, že bychom tvrdili, že normální člověk vůbec se nemůže dopustiti zločinu, že již právě v tom, že zločinu se dopustil, se jeví nějaký duševní defekt, přece musíme připustiti, že mezi osobami, jež zločinů se dopouštějí, je větší procento osob duševně abnormálních, než mezi těmi, kdo nikdy zločinu se nedopustili. Avšak konečně námitka, že mezi osobami odsouzenými vždy jest jistá část abnormálních, týkala by se jen způsobu zkoumání duševního stavu obviněných, a mohli bychom si aspoň theoreticky představití stav, že by každý soud tak vydatné pomoci povolanych psychiatrů se dovolával a že by hranice naprostého duševního zdraví pojímal zároveň jako hranice přičetnosti, tak že by skutečně nastal stav, jaký si platný trestní zákonník předstváuje, že by trestány byly výhradně osoby nepochybně úplně duševně zdravé.

Pak byla odůvodněna námitka, že trestní právo nemá s péčí o slabomyslné nic společného. I pak by však platila druhá výtká, již nynějšího stavu zákonného nelze ušetřiti. Totiž: co se stane s těmi, kteří spácháním trestného činu ukázali, že jsou sociálně nebezpečnými a proti nimž trestní soudce dle právě řečeného nemůže zakročiti, poněvadž nejsou zcela nesporně duševně zdraví.

Pokud jde o nějaký těžký případ duševní choroby, pak ovšem poskytne ústav pro choromyslné dostatečné ochrany. Jak však, jde-li o mírnější nějaký stupeň, neb jde-li o slabomyslnost? Opět se nám tu vrací onen neutrální pohraniční pás mezi duševním zdravím a nemocí, nyní jako hranice mezi ústavem pro choromyslné a trestnicí. Vidíme, že tu je v našem společenském systému mezera. Jsou lidé sociálně nebezpeční, zločinů se dopouštějící, které nepřijímá ani trestnice, ani ústav pro choromyslné, proti nimž se nám nedostává ochranných prostředků. A do této kategorie náležejí právě slabomyslní zločinci.

Jaké důsledky má tento stav u dospělých zločinců, slyšeli jste ráno od p. prof. Mířičky.

Mně připadl úkol, bych referoval, jaké účinky tento stav má na mladistvé zločince.

Otázka, jež nás tu předem zajímá, jest odůvodněna, abychom o mladistvých slabomyslných zločincích jednali zvláště; neplatí tu totiž, co o dospělých slabomyslných zločincích?

Otázka ta souvisí se základní otázkou všeho trestního práva: proč vlastně trestáme. Ani mi nepřipadá, bych touto právě tak obtížnou jako spornou otázkou se zde zabýval. Zdá se mi a doufám, že celý spor bude rozřešen nikoliv nějakými sebe hlubšími argumentacemi, nýbrž že jej rozhodne život, potřeba.

A tu nelze neviděti, že nynější trestní system nevyhovuje požadavkům, jež moderní stát klásti musí na trestnictví. Tento poznatek žene k tomu, abychom se ohlíželi v boji proti zločinnosti po účinnějších, účelnějších zbraních, abychom i v trestním právu se sprátelili s myšlenkou účelnosti.

Jakmile spravedlnost trestní připustí myšlenku účelnosti, jakmile nebude vyměřovati tresty dle jakéhosi schematu, nýbrž dle diktátu potřeby, jakmile zkrátka počne zločince individualisovati a bude voliti takový trest, jenž by byl nejen — jako dosud — zločinu, nýbrž hlavně zločinci přiměřený, pak nebude moci nakládati s mladistvými zločinci jako s dospělými, pak bude musiti počítati s tím, že u mladistvého zločince příčiny zločinnosti z pravidla jsou jiné, než u osob, které teprve v dospělém věku zločinnými se staly.

Tím jest odůvodněno, proč trestním právem mladistvých se zabýváme zvláště, a proč moderní práva čím dále tím více vedle trestního práva pro dospělé propracovávají zvláštní trestní právo mladistvých.

Směr, jimž vývoj se běře, dán jest úvahou, že hlavní příčinou zločinnosti mladistvých, ať zdravých, ať slabomyslných bývá, že rodina ať z toho ať z onoho důvodu, nebyla s to, aby dítěti poskytla té péče a ochrany, již potřebovali.

Jakmile to si uvědomíme, tu úkol trestní spravedlnosti k mladistvým se zjeví v nové podobě.

Tím že hlavní příčina zločinnosti mladistvých jest, že rodina nebyla s to, aby mladistvému poskytla té péče a ochrany, již by byl potřeboval, aby se z něho stal aspoň neškodný člen společnosti, dán jest úkol moderního siátu v oboru trestního práva mladistvých. Stát musí — dokud nedovede neb nemůže zlepšením sociálních poměrů rodině poskytovati schopnost, aby tomuto hlavnímu svému úkolu vyhověla — doplňovati rodinu, nahraditi svou péčí chybějící péči rodiny.

S tohoto stanoviska spáchání zločinu není již zlem vyvolávajícím pomstu, nýbrž symptomem, že ve výchově (v nepřímém slova smyslu) mladistvého je nedostatek, že je třeba, aby stát svou pomocí tu zakročil.

Ovšem každé takové zakročení bude míti za následek nějaké vražení v individualní práva ať zločince, ať jeho rodičů. Bude tedy vždy musiti tu zakročiti soud, t. j. neodvislý a nezodpovědný státní orgán, jenž zaručuje, že moc státní se nestane libovůlí. Chceme-li

však tuto činnost soudní nazývají činností trestní neb činností vrchnoporučenskou, na tom konec konců nezáleží. Hlavní jest, aby tu takový orgán byl, a aby jeho činnost ve veřejnou péči o mládež tak účelně byla vtělena, aby skutečně cíle svého dosáhla.

Rozhraničení mezi trestáním osob zdravých a výchovným neb ochranným opatřením u slabomyslných nepřičetných osob, jež trestného činu se dopustily, není tedy tak ostré, jako u dospělých. Neboť i trestání zdravých mladistvých sleduje cíle výchovné.

Proto i zevně jde vývoj k tomu, aby agenda poručenská s agendou trestní, pokud mladistvých se týká, u t. zv. soudů pro mladistvé byla sloučena. Jest pak jen otázkou zákonodárné techniky, zda účelného nakládání s mladistvými slabomyslnými zločinci dosáhneme tím, že je odkážeme do vrchnoporučenské či do trestní agendy soudce mladistvých.

Musíme loyálně přiznat, že naše justiční správa je si vědoma těchto vysokých cílů trestnictví ohledně mladistvých. Její snahy však se třísť o nedostatek vhodných institucí k péči o mladistvé zločince a bohužel tu a tam o nedostatek porozumění u částí soudců.

Jest zajímavé a poučné, že nedostatky zastaralého práva oproti těmto dvěma hlavním překážkám ustupují do pozadí. Poučný je tento poznatek proto, že ukazuje, že není nám ani tak třeba nového práva, jako potřebných institucí, jež by umožňovaly účelnou péči o mladistvé zločince a většího porozumění pro věc se strany těch činitelů, kteří v první řadě jsou povoláni třeba přes odpor rodičů účelnou péči o mladistvé zločince uskutečnit, soudců.

Proto každý, kdo má zájem o trestní právo osob mladistvých musí vřele vítati každé hnutí, jež ať v tom neb onom směru pracuje k účelnější a účinnější péči o mladistvé, ochrany potřebné. Neboť z pravidla tato potřeba ochrany nejintenzivněji se jeví tím, že mladistvý se dopustil zločinu. A musíme vítati zvláště snahy o účelnější péči o slabomyslné, neboť každý, kdo měl příležitost se stýkat se zločinnou mládeží, ví, že právě ti t. zv. nejhorší mladiství zločinci, kteří nyní putují z věznice do věznice a kteří skončí z pravidla jako nepolepšitelní tuláci, žebráci a zlodějové ze zvyku, náležejí do kategorie slabomyslných a mohli býti zachráněni, kdyby hned při prvním poklesku byli místo do zcela bezúčelného v tomto případě vězení přišli do účelné péče, jež by z nich byla učinila lidi.

Očekávám, velevážení, výčitku, že jsem vlastně vůbec nemluvil o právu, neřekl, jak nyní jest upraven osud slabomyslných zločinných v jednotlivých zemích, jaké reformní plány se chystají a jakým směrem pravděpodobně jde vývojová tendence. Promiňte, byl bych musil daleko překročiti časový rámeček, jednotlivé přednášky sjezdovým řádem vyměřené, kdybych byl chtěl i jen povrchně na všechny tyto otázky odpovědět. Šlo mi jen o to, abych ukázal, jak aspoň část nynější vědy práva trestního k otázce péče o mládež slabo-

myslnou se staví. A dále jsem nemluvil o pozitivním právu proto, že právě jako právník vím, jak slabé a bezúčinné jsou nejlepší zákony, není-li pro ně připravena půda.

A v tom směru doufám, že tento sjezd bude u nás znamenati značný pokrok již tím, že vzbudí u účastněných činitelů zájem o péči o slabomyslné a mezi nimi o slabomyslné zločince a snad i pohne spojeným usilím stát, zemi, neb obce a soukromé korporace k zřizování účelných ústavů k péči o mladistvé slabomyslné zločince.

Podají-li se to sjezdu, pak bych měl jen ještě jedno přání.

Říšské radě byly v posledním zasedání předloženy předlohy zákonů, jež by ve značné míře umožnily účelné nakládání i se slabomyslnými mladistvými zločinci. Mním osnovy zákona o trestní ochraně osob mladistvých a zákona o péči výchovné.

Stává se bohužel zřídka, že právníci vcházejí s lékaři v tak těsný styk, jako při tomto sjezdu. Využijme této příležitosti. — Zřídme komisi, skládající se z pedagoga, lékaře a právníka, jež by přezkoumala tyto osnovy v tom směru, kde se jimi skutečně vyhovuje potřebám péči o slabomyslné mladistvé, zvláště o slabomyslné zločinné. Doufám, že taková práce by byla velice vděčná a že by dle důvodů, jež by uvedla, mohla míti značný vliv na budoucí průběh zákonodárných prací při uzákonování těchto předloh.

A kdyby tím tento sjezd umožnil, že bychom obdrželi jak z pedagogického tak z lékařského, tak z právníckého stanoviska přijatelný zákon, upravující budoucí osudy slabomyslných, zvláště slabomyslných mladistvých zločinců, myslím, že by to nebylo nejmenším z úspěchů, jichž by tento sjezd dosáhnouti mohl.

